

ДО КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
СОФИЯ, 1594
БУЛ. ДОНДУКОВ, № 1

ПИСМЕНО СТАНОВИЩЕ

ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 3/2003 Г.

ОТ ДРУЖЕСТВО НА НАУЧНАТА И ПРЕПОДАВАТЕЛСКА
ОБЩНОСТ ПРИ СЮБ

В
К.Ф. 3/2003 I
За вероизповеданията
негативно не
5.03.2003

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Обсъждането на конституционността на Закона за вероизповеданията (ЗВ) предполага предварително да се очертаят ясно субектите и правоотношенията, които са обект на регулиране.

Субекти са:

1. Държавата
2. Религиозните общности и техните институции
3. Гражданите (вярващи и невярващи)

Правоотношенията, които се регулират са между:

1. Държавата и религиозните общности. Тези правоотношения имат за предмет административноправният режим на общностите и мястото им в цялостното обществено устройство.

2. Държавата и гражданите (вярващи и невярващи). Тези правоотношения имат за предмет:

- защита правото на вероизповедание
- религиозна търпимост и уважение между вярващите
- предоставяне на възможност на невярващите да имат свободата да изберат дали да се присъединят към дадена вяра
- защита на гражданите (невярващи и вярващи) от неправомерни религиозни действия от страна религиозните общности и вярващи граждани

Известно е, че правото на вероизповедание включва правото на всеки свободно да формира религиозните си убеждения, както и да избира, променя и изповядва (съответно практикува) свободно своето вероизповедание, индивидуално или

колективно, публично или частно, чрез богослужение, обучение, обреди и ритуали. В този смисъл са и Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи и Международния пакт за граждански и политически права.

Видно от направения анализ, начинът на упражняване правото на вероизповедание не е и не може да бъде елемент на правоотношение, регулирано с правни норми. Ето защо и държавата не може да се намесва в упражняването на това право и в дейността на религиозните общности. Поради това с приетия ЗВ държавата създава ясна граница между "вътрешно" съдържание на субективно право на вероизповедание и неговата "външна" форма, представляваща отношенията между религиозните общности, държавата и останалите правни субекти. Тази "външна" форма всъщност представлява обективното (писаното) право и в случая Закона за вероизповеданията се явява нейн изразител.

Вътрешното съдържание на субективното право на вероизповедание включва начинът на упражняване на религията, отношенията между членовете, които я изповядват и отношенията между тях и органите на тяхната общност¹. "Вътрешните" отношенията между религиозните общности/институции и техните членове не са обект на регулиране, тъй като това не са правни, а религиозни отношения и на практика не съществува юридически механизъм, чрез който държавата да се намеси. Намесата на държавата в регулирането на тези отношения е изрично изключена от ЗВ (чл. 4, ал. 2).

Религиозните общности, макар и да са отделени от държавата, осъществяват своите граждански отношения с други юридически лица, с държавата и останалите граждани - нечленове на съответната общност по реда, установен от държавата и приложим за всички правни субекти. В тези отношения се изявява "външната" форма на общностите, която е предмет на регулиране от ЗВ (чл. 4, ал. 3) и е подчинена на писаното право.

В тази връзка и като заключение към тази част може да се отбележи, че ЗВ представлява онова обективно право, което регулира само "външните" отношения на религиозните общности, а именно - контактът им с другите правни субекти (държавата, други религиозни общности и невярващи граждани).

¹ Вж. за това разделение по-подробно Бобчев, С. С., Черковно право. Съкратен курс изъ лекциите по черковно право четени на Юридическия факултет. С., 1927, с. 7.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Искането за обявяване противоконституционност на отделни разпоредби от Закона за вероизповеданията е несъстоятелно и следва да бъде оставено без уважение на следните основания:

1. По отношение на твърдяната неконституционност на чл. 7, ал. 4 от Закона за вероизповеданията.

Връзката субект - религиозна общност действително е с дълбоко интимен характер и е право на всеки гражданин. Той има конституционно гарантирано право сам да избере времето и начина да упражни правото си за членуване в определена религиозна общност.

Право на всеки гражданин е да определи как и по какъв начин, ще изпълнява съответните обреди и ритуали и ще спазва съответните ограничения, наложени от съответната религия. Точно тези отношения са чисто вътрешни и последиците от неспазването на религиозните правила са предмет на вътрешно регулиране от религиозната общност, като най-тежката санкция може да бъде отлъчване. Вътрешните религиозни правила се спазват от ограничен кръг лица - представители на вероизповеданието и те не са общозадължителни предписания, каквито се явяват конституционните. Ето защо, вътрешните правила имат по-малък обем и те трябва да се вместят в рамката на конституционните правила.

Видно от текста на чл. 7, ал. 4 от ЗВ, той защитава основните ГРАЖДАНСКИ права и задължения, но не на принципа на противопоставимостта им срещу религиозните такива, а на принципа на ОТДЕЛЯНЕТО ИМ от последните. Това се установява от систематичното и логично тълкуване на чл. 7, в чието начало още се говори за "национална сигурност, обществен ред, народно здраве и морал, права и свободи на други лица" - т. е. все защитени от Конституцията обществени отношения и ГРАЖДАНСКИ ПРАВА.

От друга страна, както чл. 9, т. 1 от ЕКЗПЧОС, така и преамбюлът и чл. 4, ал. 1 от Конституцията на Република България декларират, че държавата като правен субект не може да се освободи от ангажимента си да защитава правата и свободите на своите граждани, независимо дали те са членове на религиозна общност или не. Държавата не би могла да се освободи и от задължението си да защити субектите - нечленове на дадена религиозна общност от действията на членове на тази религиозна общност, когато те при упражняване на своята религия ги засягат. В този смисъл държавата трябва да следи и за гарантиране спазването на общи ценности като "морал",

“семейство” и др. включително и когато те имат различни проявление при отделните религии².

В още по-силна степен държавата трябва да защитава всички граждани от деянията, които са обявени от закона за престъпления, както и по отношение защитата правата и интересите на малолетните и непълнолетните граждани (чл. 9, т. 2 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи) т. е. никой, без разлика от пол, раса, възраст, религиозна принадлежност и др., не е длъжен да търпи неблагоприятни последици, резултат от престъпления под какъвто и да било предлог.

Чл. 9, т. 2 от ЕКЗПЧОС предвижда, че “Свободата да се изповядват религията или убежденията подлежи само на такива ограничения, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество **в интерес на обществената сигурност, за защита на обществения ред, здраве и морал или за защита на правата и свободите на другите.**”

В понятията “обществена сигурност” и “обществен ред” се включва **сигурността, която държавата осигурява в обществените отношения** (включително членствени и организационни) чрез правните норми. Този ангажимент на държавата е деклариран и в чл. 4, ал. 1 и 2 от Конституцията на Република България. В този смисъл е недопустимо изразеното в искането становище, че “ няма пречка да се извършват действия в нарушение на устава на определена организация” и че превантивните мерки от страна на държавата са неконституционно съобразни. Както вече бе казано, държавата е длъжна да защитава всички субекти (вярващи и невярващи) от противоправни действия. В този смисъл държавата трябва да следи и за гарантиране спазването на общочовешките ценности като “живот”, “свобода”, “собственост” и други, дори и когато те имат различни проявление при отделните религии. В противен случай, ако не се гарантират тези ценности, едно ритуално религиозно убийство би следвало да не се наказва!!!

Въз основа на горното може да се каже, че текстът на чл. 7, ал. 4 от Закона за вероизповеданията създава “защитно” правоотношение в полза на гражданите (вярващи и невярващи) на Република България и е напълно в унисон, както с международните актове, които защитават правата и свободите на гражданите, така и с текстовете на Конституцията и не се отнася до намеса във вътрешното отношение между гражданите и техните религиозни общности.

2. По отношение на твърдяната неконституционно съобразност на чл. 10, ал. 1

² По причина противоречие с общоприетия морал и разбиране за семейство мормонството е забранено в

и 2 от Закона за вероизповеданията, § 1, ал. 3 и § 2, ал. 3 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗВ

Чл. 10 от Закона за вероизповеданията регламентира отношението граждани (вярващи и невярващи) - държава и граждани (вярващи) - религиозни общности.

Регламентираната форма (институция - юридическо лице) под която религиозните общности могат да упражняват своята дейност е акт на признание на религиозните институции от страна на държавата. Съществуват различни правно-технически способи за осъществяване на този акт на признание, един от които е *ex lege*.

Чл. 13, ал. 3 от Конституцията на Република България постановява, че традиционното вероизповедание в Република България е източното православие (този текст е напълно възпроизведен в изр. 1 от чл. 10 от Закона за вероизповеданията), по тази причина законодателят ВЪЗ ОСНОВА НА КОНСТИТУЦИЯТА е избрал използването на правно-техническия способ *ex lege* за признаване на институцията и нейните органи.

Този акт на признаване от страна на държавата, независимо от правно-техническия способ, е необходим, за да се доразвие конституционната норма за традиционното вероизповедание и да се посочат неговите белези.

НЕПРАВИЛНО в искането се сочи, че “законът отделя място и регламентира само една от многото различни религии - източното православие” (с. 4). Видно от съдържанието на чл. 10, ЗВ **не** регламентира източното православие, защото не може да се регламентира нещо, което е възникнало преди по-вече от 12 века като религия. ЗВ не поставя по никакъв начин и членовете на Българската православна църква в привилегировано положение спрямо останалите религиозни граждани.

НЕПРАВИЛНО в искането се интерпретира обстоятелството, че чрез ЗВ се засягат и “представители на източното православие в България ... - Руската православна църква и Румънската православна църква” (с. 5).

Тези църкви НЕ СА представители на източното православие в България, а на СЪОТВЕТНИТЕ местни православни църкви, които са обособени в съответните държави, **НО В РАМКИТЕ НА ИЗТОЧНОТО ПРАВОСЛАВИЕ**³ (на Едната Света Съборна и Апостолска Църква). Между каноните на тези общности няма различия.

Нещо повече. Положението, което се създава с чл. 10 от ЗВ не води до промяна в статуквото на нито едно от съществуващите към момента изповедания и не създава ново правно положение. То само отразява историческата роля на Българската православна църква.

някои от щатите на САЩ.

³ Руската източно-православна църква е обявена от Цариградския патриарх за патриаршия през 1589 г., а Румънската източно-православна църква е обявена за автокефална с Патриаршески акт (Томосъ) на

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Обсъжданите текстове от ЗВ не са просто една юридическа фикция за бъдещето. Те са отражение на историята на Българската православна църква, на нейната борба за съществуване през вековете и на опитите, да се използва нейното име от лица, които нямат нищо общо с него. Нека не забравяме историческия факт, че гръцко-българският спор за автокефалността на българската църква е решен също по законов път (със султански ферман) от държавата (Турската империя) от 28 февруари 1870 г., а не по пътя на регистрацията.

Текстовете на чл. 10, ал. 1, изр. 3 и 4 от ЗВ са императивни за държавните органи и декларативни спрямо останалите правни субекти - т. е. не се създават ограничения в развитието или привилегии във връзка с вътрешната организация и упражняването на религиозните канони на останалите религиозни общности.

Държавата от своя страна е суверенна да избере кой правно-технически способ ще избере за осъществяване на акта на признаване на определена религиозна общност, като този избор не води до каквито и да било привилегии и предимства. До този извод се достига и след систематическото тълкуване на чл. 10, ал. 3 от ЗВ.

Признаването от страна на държавата на дадена религиозна общност е еднократен акт и различието в правно-техническият способ за осъществяването му само по себе си не води нито до привилегии, нито до поставяне на някоя религиозна общност в неравностойно положение.

За да бъдат избегнати каквито и да било затрунения от технически характер, които биха поставили в неравностойно положение останалите религиозни общности, регистрирани до влизане в сила на закона, законодателят е предвидил в § 2, ал. 3 от Преходните и заключителни разпоредби на закона служебно вписване.

Държавата в същото време е суверенна сама да определи чрез даването на легална дефиниция, какво разбира под понятието "религиозна институция", в отношенията си с религиозните общности. В § 1, ал. 3 са затвърдени принципите на равноправие и независимост на субектите в отношенията държава - религиозна общност.

С оглед на гореизложеното, считаме че чл. 10, ал. 1 и 2 от Закона за вероизповеданията, § 1, ал. 3 и § 2, ал. 3 от Преходните и заключителни разпоредби на закона не представляват намеса във вътрешната организация на Българската православна църква и не я поставят в неравностойно положение спрямо останалите религиозни общности.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

МОЛИМ ПРИ ПОСТАНОВЯВАНЕ НА РЕШЕНИЕТО ПО ТОЗИ ВЪПРОД ДА ИМАТЕ ПРЕДВИД, ЧЕ:

■ поставянето на всички религиозни общности под общ регистрационен режим би било резонно, ако съотношението между вярващите в съответната държава е пропорционално или изповеданията са много на брой, но с относително равен брой членове (така както е например в Съединените американски щати). Когато обаче по-голяма част от вярващите са от определена религия и чл. 13, ал. 3 от Конституцията предвижда, че традиционна религия в Република България е източноправославното вероизповедание, признаването ех lege на Българската православна църква е напълно конституционносъобразно и е въпрос на национална самостоятелност и чест.

■ чрез чл. 10 Закона за вероизповеданията създава гаранции в съответствие с член 2 от Международния пакт за граждански и политически права за признаване на традиционни изповедания и регистриране на нововъзникващи такива.

3. По отношение твърдяната неконституционност на § 3 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗВ

НЕПРАВИЛНО в искането се сочи, че с § 3 от Преходните и заключителни разпоредби "държавата се намесва във вътрешните отношения на вероизповеданията". Както от текста на § 3, така и от текста на целия ЗВ е видно, че държавата не се намесва в църквата. Ако тя се намесваше, то щеше да има санкция за неспазване на този текст. Очевидно е, че такава няма, защото отново ЗВ охранява религиозните отношения и препраща към устава на съответната институцията, а не урежда тези спорове.

Равенството декларирано в чл. 6, ал. 1 и 2 от Конституцията включва еднаквост както в правата, така и в задълженията. Разпоредбите на § 3 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗВ касаят всички религиозни общности действащи на територията на страната и гарантират правната сигурност в отношенията с тях.

Позоваването на чл. 38 от Конституцията в случая е неуместно, предвид на факта, че този текст предвижда охрана на едно право на изповядване на определено убеждение, но не и охрана на разпореждане с имущество на изповеданието. Без да се намесваме в дълбочина на отделните изповедания можем да отбележим, че никое изповедание не предвижда възможността, отделно лице да ползва или извършва разпореждания с имущество на изповеданието. Такова ползване или разпореждане се извършва само с решение на управителния орган на изповеданието.

Нещо повече. Държавата не се намесва във вътрешните дела на вероизповеданията чрез атакуваната норма, защото § 3 не предвижда съществуването на какъвто и да е орган, който да "администрира" имотите на изповеданията или тяхното ползване. Напротив, систематическото тълкуване на мястото на § 3 в Преходните и заключителни разпоредби от ЗВ също потвърждава, че тази норма има охранителен характер - до решаването на въпроса по устава на съответното изповедание.

4. По отношение твърдяната неконституционосъобразност на § 4 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗВ

Удостоверението издавано от директора на Дирекция "Вероизповедания" на Министерски съвет не създава права или задължения. Неговата стойност е доказателствена. В този смисъл то не може да породи правни последици, които биха били намеса във вътрешната организация на религиозната организация. В същото време директорът действа при условията на обвързана компетентност - той е длъжен да издаде исканото удостоверение, тъй като в закона не са посочени условия, при които той може да откаже или да преценява по целесъобразност.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Въз основа на гореизложеното считаме че атакуваните с искането разпоредби от Закона за вероизповеданията съответстват на Конституцията на Република България и на международните актове, ратифицирани от нея. На това основание Ви молим да оставите в сила атакуваните текстове от Закона за вероизповеданията и да отхвърлите искането за обявяване противоконституционността на отделни текстове.

Пламен Петков

(Упълномощен с решение на Общото събрание на ДНПО от 10 февруари 2003 г. да обобщи становището на членовете на дружеството)

